

12.06.2019 00:00

Burvīgo briesmoņu buduārā. Izrādes 'Bīstamie sakari' recenzija

[Dita Jonīte](#)

[Teātra kritiķe](#)

16

Foto: Mārtiņš Vilkārsis

Lasi vēl

Sezonas izskaņā uz Dailes teātra skatuves manierīgi un smalki plosījās šarmants briesmoņu bariņš. Režisors [Jans Villems van den Boss](#) iestudējis izrādi pēc Pjēra Šoderlo de Laklo romāna "Bīstamie sakari" motīviem, un milzu buduārā dzirksteļo gan neprātīgas kaislības, gan Dailes aktieru talanti.

Vērtējums:

Epistolārais romāns "Bīstamie sakari" ir klasika, un stāsts pasaulē piedzīvojis neskaitāmas interpretācijas. Dailes teatrī izmantota Kristofera Hemptona luga, kam savukārt lielisku tulkojumu latviešu valodā nodrošinājusi Evita Mamaja. Jaunais iestudējums piedāvā aizraujošu aktierspēli vadošo mākslinieku sniegumā, taču arī inscenējuma temporitms un vizuālais tēls ir līdz detaļai "izcakots", kas it labi raksturo franču aristokrātu dzīves telpu un filozofiju. Mārtiņa Vilkārša veidotās scenogrāfijas atslēgas vārds varētu būt "milzīga gulta": spēles laukuma grīdu klāj pelēkbalts audums, bet augšā pāri visai telpai ir tikpat milzīgs baldahīns. Pa vidu gan uz dažāda augstuma podestiem ir arī vairākas mazākas saliņas – īsta gulta, kāršu spēļu/tējas galds, milzīgs garderobes spogulis, liels atzveltnes krēsls un sofa, kuros vai nu grūtsirdīgi kaut ko pārdomāt, vai ātri sagrēkot. Un pa starpu šiem pieturas punktiem dinamiski pārvietojas stāsta varoņi pelēkbalto kostīmos, kuros tērpu māksliniece Ilze Vītoliņa stilizējusi 18. gadsimta beigu modi. Bēšo mežģīņu, zīda un tilla kārtas, kuplās un brīnišķīgās parūkas kopā ar scenogrāfiju un gaismām rada iespaidu par tonnām izbērtu pūdera, zem kura paslēpušies cilvēki, maskējot gan īstas, gan iedomātas jūtas.

Iestudējumu skatoties, uzmanību saistīja stāvās kāpnes, kas no proscēnija strauji ved orķestra bedrē. Pirmajā reizē vienkārši veidojās spēcīgas asociācijas ar van den Bosa uzvestajiem "Vējiem līdzī" (2013), kur aktieri, šķiet, vairāk domāja par to, uz kura pakāpiena jāpaspēj uzkāpt, – visas mizanscēnas risinājās tikai uz šiem milzu podestiem. Šoreiz atsevišķu ainu uznācienos un nogājienos aktrisēm palīdz kalpotāji (Jānis Silavs, Ričards Murāns, Mārtiņš Gūtmanis), kas idejiski tā varētu būt. Taču starpbrīdī, noejot gar skatuvi (jeb orķestra melno bedri ar pakāpieniem), nedaudz bailīgi sarāvos – man pilnīgi noteikti būtu bail pa šīm kāpnēm staigāt. Un nav īpaši viegli arī skatīties pat no tālākām rindām, jo domāju – ka tik aktrisēm kāja neaizķeras. Tādējādi pat fiziski bīstami šķiet šie "sakari", kurus kopj visi tie, kuri ierodas de Merteijas, de Rozmondas vai de Valmona apartamentos... Nezinu gan, vai tik smalku saspēli starp dzīvi un skatuves stāstu bija paredzējuši arī iestudējuma veidotāji, toties šī visai lēnā balansēšana ļoti spēcīgi kontrastē ar izrādes ātro tempu.

Foto: Mārtiņš Vilkārsis

Līdzīgi kā "Bīstamo sakaru" varoņi spēlējas ar līdzcilvēku likteņiem, režisors van den Boss rotaļājas ar izrādes laiku – vienā vietā dzen tempu (piemēram, tur, kur ir garāki dialogi), citā atkal darbībai liek pilnībā apstāties, vēl citviet – mazs fragments tiek "pafīts atpakaļ" (Sesilai nododot Dansenī vēstules) vai atkārtots (brīdī, kad de Valmons nobīstas atzīties, ka, iespējams, pa īstam kādu mīl) gluži kā kino. Bet atkārtojums var tikt izmantots simultāni – kā epizodē ar Mārtiņa Poča sulaini, kas palīdz savam kungam sapucēties, kamēr spogulī – videoekrānā – redzams vēl viens švīts un līdzīgas kustības redzamas cilvēku ēnās aiz plīvojošā fona aizkara.

Ar milzīgu prieku sekoju Rēzijas Kalniņas de Merteijas un Artūra Skrastiņa de Valmona saspēlēm. Apbrīnojami, kā lielajā skatītāju zālē abi aktieri spēj aizraidīt gan to, ko varoņi spēlē ar masku (lietojot izteiksmīgu mīmiku), gan to, cik kaislīgs adrenalīns virmo iekšpus abiem shēmotājiem. Brīžiem rodas izjūta, ka abi aktieri burtiski nocietušies pēc šādas spēles un spēlēšanās. Tik kaislīgās varoņu attiecībās, pat ja tās ir ar zināmu perversitātes odiri, nav grūti saprast, kas Skrastiņa de Valmonu tik ļoti pievelk de Merteijā. Tāpēc de Valmona sakāve ir dubultsāpīga – viņš reizē zaudē gan spriedzes pilnās attiecības ar de Merteiju, gan saldkaisli emocionālās ar de Turvelu. De Valmona un de Merteijas dueļa laikā, abiem sēžot padsmītu metrus vienam no otra, valda pat lielāka spriedze nekā fizisku nāvi atnesošajā rapieru duelī starp de Valmonu un Dansenī. Šī duelēšanās jau salīdzinoši ir dekoratīvs punkts uz "i", turklāt notiek tieši virs melnās (orķestra) bedres, kas tiek izgaismota spilgti

sarkana. Reizē tās var būt gan elles ugunis, gan nevainīgu cilvēku asinis (atceroties Sesilas "izglītošanas" stundas).

Artūra Skrastiņa de Valmons ir neticami slīpēts demagogs, tomēr bezgala šarmants ar blondajām matu lokām un cilvēcīgi tik ļoti aizrautīgs, ka skatītāju zāle teju skaļā balsī ķiķina, kad de Valmons atzīstas de Turvela kundzei, cik ļoti viņu mīl (un sievietes mīl ar ausīm, ko padarīsi). De Valmons ir tik ļoti saaudzis ar savu ironijas un izlikšanās masku, ka to vairs nevar noņemt. Tikai noplēst tā, ka asiņo. Un viņš asiņo. Tomēr finālā vienalga palieku ar jautājumu – mīlēja vai nemīlēja viņš kaut jel vienu sievieti? Tam, ka mīlēja, grūti noticēt kaut vai tādēļ, ka izrādes stāsts trīs stundas skolo neticēt nevienam un nekādos apstākļos.

Foto: Mārtiņš Vilkārsis

Līdzās abiem galvenajiem spēlmaņiem līdzvērtīgi savos lomu zīmējumos ir arī otrā plāna aktieri. Aktieru atveidojumā šie varoņi varbūt arī nav tik ekstrēmi kaislīgi un rīcībā rafinēti, tomēr ļoti konkrēti un skaidri. Ilzes Ķuzules-Skrastiņas de Turvela kundze pārliedzina par tādiem pārdzīvojumiem, kas ierasto dzīves kārtību sagriež kājām gaisā, līdz tu vairs nesaproti pat to, kas ir balts un kas melns. Apburoši naiva ir Ievas Segliņas meitene Sesila, kura mazo dumiķīti varētu arī veidot ar groteskas līdzekļiem, tomēr aktrise ļauj šai meitenei vienkārši reaģēt uz notikumiem ar dabiski nevainīgām reakcijām. Mīļš, labsirdīgs un nesarežģīts kā labi kopts pūdelis ir Mārtiņa Upenieka Dansenī, allaž sirsnīgi un aizrautīgi smejoša – Ērikas Eglījas kurtizāne

Emīlija. Ar jauku pašironiju un gaumīgi dozētu manierīgumu spēlējas Lilita Ozoliņa (de Rozmonda) un Indra Briķe (de Volanža).

Finālā režisors visiem izrādes varoņiem liek stāvēt vienā rindā uz paaugstinājuma: galvas sedz sarkans audums, tātad simboliski giljotīna "aizsniegusi" visus notikumus iesaistītos ("bise" gan šāva jau izrādes sākumā, kad skatītājiem muzicēja cilvēki "bez galvām"). Varbūt tas arī ir nedaudz didaktiski, tieši tāpat kā abu cēlienu sākumā balss ierakstā dzirdamā frāze par tumsu (jāsaka, gaismojums izrādē brīžiem tiešām ir burtiski nekvalitatīvs), kurā šiem varoņiem jādzīvo, tomēr šim bīstamo sakaru karuselī kaut kāds saprātīgs, izlīdzinošs atskaites punkts vai vērtējošs skats no malas arī ir nepieciešams.

Pat ja inscenējums nerunā par globālām problēmām un tam nav izteikti garīgas vertikāles, der atcerēties, ka arī liela mēroga pasaules katastrofas nereti rodas nepiepildītu kaislību, nenotikušas mīlestības vai citu sabojātas dzīves dēļ. Katrs no mums vispirms ir cilvēks, kas spēj un grib mīlēt, tiecas piedzīvot baudu un kaislības, taču spēj arī melot, atriebt un nīst.